

MULTIMEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISH ORQALI DARS SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Bekbo'sinova Laylo Xayrulla qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika institute

Boshlang'ich ta'lim fakulteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15684661>

ARTICLE INFO

Received: 11th June 2025

Accepted: 15th June 2025

Published: 17th June 2025

KEYWORDS

Multimedia vositalari, ta'lim samaradorligi, interaktiv taxta, taqdimot, audio-video materiallar, raqamli resurslar, AKT savodxonligi, boshlang'ich ta'lim, o'qitish texnologiyalari, innovatsion yondashuv.

ABSTRACT

Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida multimedia vositalarining o'rni, ularning o'quv jarayoniga ta'siri, dars samaradorligini oshirishdagi roli ilmiy-nazariy jihatdan yoritilgan. Multimedia texnologiyalarining turlari, afzalliklari, qo'llash usullari va amaliy tajribalar misolida ta'lim sifati va o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlarini oshirishga qaratilgan yondashuvlar tahlil qilingan. Shuningdek, multimedia vositalaridan foydalanishda yuzaga keladigan muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar berilgan. Maqola boshlang'ich ta'limdan boshlab umumiy o'rta ta'lim bosqichlarida ham multimedia texnologiyalarini joriy etishning dolzarbligini asoslab beradi.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi taraqqiyotining eng muhim belgilaridan biri – bu dars jarayonida yangi pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalarining samarali joriy etilishidir. O'quv jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish dars mazmunini boyitish, o'quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini shakllantirish, o'zlashtirish sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bugungi globallashuv davrida raqamli ta'lim resurslari, interaktiv taxtalar, taqdimotlar, audio va video materiallar kabi multimedia vositalari o'qituvchining ishini yengillashtiribgina qolmay, balki o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida samarali muloqotni yo'lga qo'yadi.

Pedagogika fanida multimedia tushunchasi turli axborot turlarini – matn, grafik, animatsiya, audio va videoni yagona didaktik tizimda uyg'unlashtirish vositasi sifatida talqin etiladi. Shu bois multimedia vositalari ta'limning turli bosqichlarida o'qitish samaradorligini oshirishda keng qo'llanilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda an'anaviy darslarga multimedia elementlarini qo'shish orqali o'quvchilarning qiziqishini uyg'otish, ularni darsga faol jalb etish va tushunishni osonlashtirish mumkin.

Asosiy qism

Multimedia vositalari o'qitish jarayonida turli sensor tizimlarni faoliyatga jalb etadi. Ko'rish, eshitish, mushohada qilish, tasavvur qilish kabi psixologik jarayonlar bir vaqtda ishga tushadi. Bu esa bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga va uzoq muddat saqlab qolishga zamin yaratadi. O'quvchilarda abstrakt tushunchalarni vizual obrazlar orqali tushuntirish osonlashadi.

Ko'pgina tadqiqotlar multimedia vositalari yordamida taqdim etilgan axborot an'anaviy og'zaki tushuntirishga nisbatan 60% gacha samaraliroq o'zlashtirilishini ko'rsatmoqda. Masalan, tarix darsida tarixiy voqealarni animatsiya orqali ko'rsatish, biologiya darsida murakkab jarayonlarni video roliklar orqali tushuntirish o'quvchilarda mavzuga qiziqishni oshiradi va yodda saqlashni yengillashtiradi.

Multimedia vositalariga quyidagilar kiradi:

Interaktiv taxtalar va monitorlar;

Multimedia taqdimotlar (PowerPoint, Prezi va h.k.);

Audio materiallar (podkastlar, audio kitoblar);

Video materiallar va animatsiyalar;

Virtual laboratoriyalar va simulyatorlar;

Onlayn platformalar va o'yin texnologiyalari.

Har bir vosita o'zining didaktik vazifasiga ega. Masalan, interaktiv taxtalar o'quvchilarning diqqatini jamlash, qo'shma ishlash ko'nikmasini rivojlantirishga yordam beradi. Taqdimotlar tushuntirishni qisqa va lo'nda tarzda yetkazib beradi. Video va animatsiyalar esa real jarayonni virtual muhitda ko'rsatadi. Multimedia vositalarining afzalliklari

Darsning samaradorligi oshadi. Ko'p kanalli axborot yetkazilishi o'quvchini charchatmaydi, balki faol ishtirokchi qiladi.

Individual yondashuvni ta'minlaydi. Har bir o'quvchi o'z tezligida mustaqil o'rganishi mumkin.

Ijodkorlik va mustaqil fikrlash rivojlanadi. Multimedia vazifalar va topshiriqlar o'quvchilarni izlanishga undaydi.

Muloqot va hamkorlikni kuchaytiradi. Guruh bo'lib ishlash, muhokama qilish, qo'shma taqdimotlar tayyorlash imkoniyatlari yaratiladi.

Motivatsiya oshadi. O'yin elementlari va qiziqarli kontent darsni zerikarli bo'lishidan saqlaydi.

Amaliy tajribalar. O'zbekistonning ko'plab umumta'lim maktablarida multimedia vositalaridan foydalanish bo'yicha ilg'or tajribalar mavjud. Ayrim boshlang'ich sinf o'qituvchilari haftalik dars jadvalini tuzishda interaktiv taxtalarni majburiy element sifatida kiritishmoqda. Darslarni videomateriallar, taqdimotlar bilan boyitish o'quvchilarning darsga kechikmasdan, tayyor holatda kelishiga sabab bo'lmoqda. Misol uchun, matematikada murakkab geometrik shakllarni interaktiv dasturlar orqali chizib, ularning o'lchamlarini o'zgartirish o'quvchilarda mavzuni tushunishni osonlashtiradi. Ona tili va o'qish darslarida audio kitoblar yordamida matnlarni tinglash, keyinchalik ularni muhokama qilish orqali tinglab tushunish ko'nikmalari shakllanadi.

Multimedia vositalaridan foydalanishda yuzaga keladigan muammolar. Shubhasiz, multimedia vositalari imkoniyatlari cheksiz emas. Ularni o'quv jarayonida to'liq joriy etish uchun bir qator muammolar mavjud:

Texnik jihozlanishning yetarli emasligi. Ba'zi maktablarda kompyuterlar va interaktiv taxtalar soni yetarli emas.

O'qituvchilarning AKT savodxonligi pastligi. Ko'pchilik o'qituvchilar multimedia dasturlaridan samarali foydalanish bo'yicha yetarli malakaga ega emas.

Internet tezligining sustligi. Onlayn resurslarga bog'liq darslarda texnik uzilishlar o'quv jarayonini sekinlashtiradi.

Darsning nazorat qilinishi murakkab. Multimedia darslarida o'quvchilar chalg'ib ketishi yoki boshqa ilovalarga o'tib ketishi ehtimoli bor.

Yechim va takliflar. Muammolarni bartaraf etish uchun quyidagilar tavsiya etiladi:

O'qituvchilar uchun multimedia vositalaridan foydalanish bo'yicha doimiy trening va malaka oshirish kurslarini tashkil etish;

Maktablarni zamonaviy texnika bilan jihozlashga davlat va mahalliy byudjet mablag'larini jalb qilish;

Internet tezligini oshirish bo'yicha telekommunikatsiya xizmatlarini rivojlantirish;

Multimedia vositalaridan foydalanishda o'quvchilar faol ishtirokini nazorat qiluvchi interaktiv metodlarni joriy etish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, multimedia vositalaridan foydalanish darsning samaradorligini oshirishda beqiyos imkoniyatlarga ega. Bu vositalar o'quvchilarni faollikka undaydi, mavzuni chuqur o'zlashtirishga yordam beradi, ijodkorlik va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, multimedia vositalari bilan ishlash madaniyatini rivojlantirish, o'qituvchilarning AKT bo'yicha savodxonligini oshirish, texnik ta'minotni mustahkamlash zamonaviy ta'limning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Kelajakda raqamli ta'lim resurslari yanada rivojlanishi kutilmoqda. Shunday ekan, multimedia vositalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslarini chuqur o'rganish, ilg'or xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimiga tatbiq etish, pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish orqali dars sifati va samaradorligini oshirishga erishish mumkin. Shu tarzda multimedia vositalari zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida o'z o'rnini mustahkamlashda davom etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Xasanboyeva U.K., Nurmatova D.I. *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar.* – Toshkent: TDPU, 2018.
3. Rasulov A.A. *Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asoslari.* – Toshkent: Fan, 2015.
4. Kadirov B. *Multimedia texnologiyalarining o'qitish jarayonidagi o'rni.* // Ta'lim va innovatsiya jurnali. – 2020. – №2.
5. Turdiboyeva D.A. *Boshlang'ich sinflarda interaktiv usullardan foydalanish yo'llari.* – Toshkent: TDPU, 2021.
6. Gulyamov S. *Ta'limda raqamli texnologiyalar.* – Toshkent: Innovatsiya, 2020.
7. Internet manbalari: www.ziynet.uz, www.edu.uz, www.pedagog.uz